

Ynglebiologiske iagttagelser over Lille Korsnæb (*Loxia curvirostra* L.).

Af HJALMAR ØSTERGAARD CHRISTENSEN.

(With a Summary in English: Observations on the Breeding Habits of the Crossbill (*Loxia curvirostra* L.).)

Korsnæbbene er meget interessante fugle. Normalt hører de til vore sjældne ynglefugle og er således vanskelige at få lejlighed til at studere, men i invasionsår kan de være uhyre almindelige. Der kan i sådanne år blive rig lejlighed til studier over deres yngleforhold, som især er interessant, fordi Korsnæbbene er vinterrugere.

Jeg har været så heldig stillet i invasionsårene at have været bosat på sådanne steder i Midtjylland, hvor der har været let adgang til at gøre iagttagelser over disse fugle, og jeg har i årenes løb (1936–55) haft lejlighed til at undersøge et halvt hundrede reder i Midtjylland og gjort forskellige iagttagelser. Mine første optegnelser er dog på flere punkter mangelfulde, men da der ikke i litteraturen findes meget om Korsnæbbenes yngleforhold i Danmark, har jeg ment, at en offentliggørelse af mine iagttagelser kunne have interesse.

Dr. F. SALOMONSEN bedes modtage min bedste tak for beredvillig at have givet mig lejlighed til at foretage studier i Zoologisk Museums ægsamling og kataloger. En særlig tak til læge Sv. NORUP for følgeskab og hjælp især i vinteren 1942–43. Desuden en tak til enhver, som i årenes løb har været mig behjælpelig med opgavens løsning.

Udbredelse i Danmark.

Korsnæb forekommer i eller i nærheden af gran- eller fyrreplantager. Følgelig er arten mere almindelig i Jylland end på Øerne. Midt- og Vestjyllands store plantager er dens yndlingsopholdssted. Her kan man træffe den året rundt, omend sædvanligvis kun i ringe antal. I invasionsår kan den træffes over hele landet, og i plantagerne er den da meget almindelig. De største invasionsår i det sidste trekvart århundrede har været 1888, 1927 og 1942. I 1930, 1948 og 1954 har der været mindre invasioner.

Ynglebiotop.

Som yngleplads foretrækker Korsnæb udkanter eller lysninger i skoven eller langs skovveje. Især synes den at have forkærlighed for steder, hvor træerne står frit eller har forskellig størrelse. To gange har jeg fundet dens rede i læbælter af gran uden for den egentlige plantage.

Fuglene synes at have en vis tilknytning til hvidgran, eftersom jeg altid har fundet denne træart i nærheden af ynglepladsen.

Redens anbringelse.

Redetræets art synes ikke afgørende, men Korsnæbbet fordrer, at reden kan få dækning ovenfra på en naturlig måde.

Af mine optegnelser om 48 reder har jeg fundet:

33 anbragt i rødgran
11 anbragt i hvidgran og
4 anbragt i fyr.

Ved første øjekast ser det ud som rødgran bliver foretrukket, men ville man udregne den procentvise fordeling i forhold til de forskellige træarters hyppighed, ville redeanbringelse i hvidgran ligge meget højt, i forhold til rødgran. I de jyske plantager er rødgran absolut dominerende. Når Korsnæbbene forholdsvis hyppigt benytter hvidgran som redetræ, skyldes det sikkert, at hvidgran som regel har mere tætsiddende grenklynger end rødgran, så der i disse letteres findes en overdækket redeplads.

Højden for redens anbringelse har ifølge mine optegnelser over 38 reder haft følgende fordeling:

Højde i meter	3	4	5	7	8	9	10	12	14
Antal reder	3	4	4	9	9	1	4	2	2

Efter denne opstilling fremgår at rederne har været anbragt i meget forskellig højde. Hertil må dog bemærkes, at træerne på de undersøgte områder kun undtagelsesvis har nået en højde af ca. 20 m og derover.

En ejendommelighed ved redens anbringelse er, at den ofte findes anbragt i et mindre træ mellem meget store træer, hvilket kunne tyde på, at fuglene helst ikke vil have reden for højt til vejrs.

Reden findes altid anbragt i træets øverste halvdel, men om det er en halv meter fra toppen eller længere nede, synes at bero på tilfældigheder. En betingelse er dog, at der findes grønne grene, hvor reden anbringes.

Reden findes i reglen anbragt ind til stammen, men kan findes indtil halvanden meter ude på en gren. Efter mine optegnelser om dette forhold har 30 reder været anbragt således:

Afstand fra stammen i meter ...	0	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	1	$1\frac{1}{2}$
Antal reder	25	1	2	1	1

Redebygning.

De gange jeg har haft lejlighed til at se fuglene bygge rede, har det kun været hunnen, som har taget aktiv del i dette arbejde. Hannen har altid fulgt hunnen frem og tilbage mellem reden og det sted, hvor redematerialet hentes, og mens hunnen arbejder, sidder hannen altid i en trætop i nærheden, af og til kvidrende lidt. Redematerialet blev i de iagttagne tilfælde hentet i nærheden af redetræet og båret i næbbet.

22. marts 1949: ♀ set brække visne kviste af et nabotræ og bære disse til reden i næbbet. Den opholdt sig kun få sekunder i reden, når den anbragte en kvist.

14. februar 1943: ♀ set hente mos fra skovbunden lige under redetræet. Den bar mosset i næbbet og blev hver gang ca. et halvt minut i reden, som var omtrent færdigbygget.

Det har været lidt vanskeligt at fastslå, hvor lang tid der medgår til redebygning. De tidligt på året fundne, tykke reder kræver øjensynligt mere tid end de tyndere senere på året. Af iagttagelser kan fremføres, at den omtalte rede fra 22. marts 1949 var påbegyndt denne dag eller eventuelt dagen før. Kun den yderste krans af kviste var lagt. Den 28. marts begyndte fuglen at ligge på reden; den 3. april indeholdt reden 4 æg, ruget ca. 3 dage, da reden blev ødelagt. En ny rede blev bygget 100 m borte og i denne var der 10. april lagt 1 æg.

I 1943 blev en rede ødelagt 21. marts. Parret byggede en ny rede 50 m borte. Den indeholdt 30. marts 3 æg (kuldet blev på 4).

I ovennævnte tre tilfælde har redebygning været 6–7 dage, men da disse iagttagelser er gjort i ynglesæsonens sidste periode og da alle reder har været forholdsvis tynde, vil man sikkert

komme til et andet resultat, hvor det drejer sig om mere massive reder tidligere på året.

Reden.

Selve reden er massivt bygget. Yderst består den af et større eller mindre lag tørre kviste, indtil 10–12 cm lange og et par millimeter i tykkelse, ofte med påsiddende grenlav. Disse kviste er ret løst sammenflettede, og danner basis for den egentlige redeskål, der som regel består af mos og græs med lidt uld og enkelte fjer og hår iblandt. Rederne kan dog være ret forskellige alt efter hvilket materiale, der har været mulighed for at finde i redens nærhed. En rede fandtes således foret med et 2 cm tykt lag fjer af Ringdue, som var plukket i nærheden. En anden rede nær en gård indeholdt mange hestehår.

Fælles for alle rederne er, at materialet i den indre rede er fast sammenflettet.

De i januar fundne reder har været tykkere end de senere på året fundne reder.

Redeskålenes mål har i 12 målte reder været 6–6½ cm i bredde og 3½–4 cm i dybde.

Reden kan i nogen grad sammenlignes med Grøniriskens, men reden af Korsnæb er fastere sammenbygget og har basis af kviste.

Første ægs lægning.

Korsnæbbene lægger efter to iagttagelser at dømme sit første æg 1 eller 2 dage efter, at reden er færdigbygget.

Den 16. februar 1943 var en rede tilsyneladende færdig og den 18. februar blev det første æg lagt. Den 21. februar 1943 fandtes en næsten færdig rede. Den 22. februar var den tilsyneladende færdigbygget. Den 24. februar var et æg lagt.

Tidspunktet for det første ægs lægning her i landet falder meget forskelligt. Tidligste fund skriver sig fra 8. januar 1955 og seneste 2. april 1943. (Et omlagt kuld, hvor det første æg i et kuld på 4 blev lagt den 10. april 1949, skal lades ude af betragtning).

Andre har her i landet fundet reder, hvor det første æg må være lagt i første halvdel af december. J. D. CHRISTIANSEN (1890, p. 31) nævner kuld på tre store unger fra 6. januar 1889 og OLUF NIELSEN (hos P. JESPERSEN 1942, p. 231) omtaler

kuld på 3 nøgne unger 3. januar 1942. Disse tilfælde må dog vist betragtes som undtagelser.

Ifølge 47 kontrollerede iagttagelser (beregning er foretaget i de fleste tilfælde) er første ægs lægning fordelt over følgende tidspunkter:

	1.-15. jan.	16.-31. jan.	1.-15. febr.	16.-28. febr.	1.-15. marts	16.-31. marts	1.-15. april
Antal kuld...	2	4	8	18	6	7	2

Af dette skema fremgår, at yngletiden strækker sig over fire måneder. Klimaks nås i sidste halvdel af februar. Nogle kuld, især de sene, kan måske skyldes omlægning, hvor fuglen har mistet det første kuld; men da erstatningskuld lægges i løbet af 7-8 dage, kan det ikke forrykke det faktiske resultat meget.

Æggene lægges efter flere iagttagelser at dømme konstant med et døgn mellemrum.

Kuldernes størrelse.

Af 41 kontrollerede reder med udlagte kuld har jeg fundet følgende fordeling af æggenes antal:

Antal æg i kuld	1.-31. jan.	1.-15. febr.	16.-28. febr.	1.-15. marts	16.-31. marts	1.-15. april	Kuld ialt	%
3 æg	4	3	5	4	16	39
4 æg	2	11	1	7	2	23	56
5 æg	1	..	1	2	5

Som det vil ses af ovenstående skema består kuldene af 3-5 æg. 4-kuldene har været noget hyppigere end 3-kuldene, mens 5-kuld må betegnes som sjældne. Disse oplysninger kan suppleres med iagttagelser gjort af skovfoged J. D. CHRISTIANSEN, som i 1889 fandt 98 reder i omegnen af Viborg. Desværre er alle hans fund ikke tilgængelige, og det har kun været muligt at finde frem til 3 kuld på 5 æg. Disse skriver sig fra 3. marts, 10. marts og 7. april 1889.

Af skemaet fremgår endvidere, at 3-kuldene gennemsnitlig findes tidligere på året end 4-kuldene, og 5-kuldene har ikke kunnet påvises før begyndelsen af marts.

Æggenes farve og størrelse.

Æggene er smudsighvide, i regelen med en blålig, undertiden gullig og en sjælden gang rødlig tonet bundfarve. Farve-

tegningen består ofte af mange, tætstillede ganske små fine og enkelte større rødgule eller lyst rødbrune uregelmæssige skalpletter og nogle få skarpt tegnede mørkt rødbrune eller sortbrune overfladepletter. Nogle gange træffes enkelte indtil 3 mm lange snirkler. De store pletter og snirkler er næsten altid fåtallige, men tættest samlede ved æggenes butte ende. De små pletter og skalpletterne kan undertiden helt mangle.

38 æg (10 kuld) målte i gennemsnit $21,23 \times 15,67$ mm. Max.: $23,7 \times 16,0$ og $23,5 \times 16,4$ mm. Min.: $19,6 \times 15,2$ og $22,5 \times 14,8$ mm. Skalvægten af 34 æg (9 kuld) var i gennemsnit 0,139 g, max.: 0,159 og min.: 0,130 g.

Omlægning.

Fuglene lægger, så vidt det har været muligt at konstatere, kun eet kuld årligt. Ødelægges dette kuld, lægges et nyt kuld i løbet af 7–8 dage. Omlæggene er fundet 50 og 100 m fra første rede.

Ruge- og ungetidens længde.

Æggenes inkubationstid beregnet fra kullet har været udlagt til ungerne kommer frem har for martsuld været 15 dage.

Ungerne forblev i reden i 19 og 22 dage, ifølge iagttagelser fra to reder med henholdsvis 2 og 4 unger. Derefter følger de forældrene, som vedbliver at bringe ungerne føde en tid fremover.

Fuglenes opførsel i yngletiden.

Uden for yngletiden træffes fuglene oftest i flokke, der strejfer meget omkring. Så snart yngletiden indtræder, udskiller fuglene sig parvis og har da hver et område, som de holder for deres. Andre artfæller bliver jaget bort, hvis de kommer for nær. Rederne findes derfor ret spredt. Ca. 100 m mellem rederne har været mindste afstand.

Viser der sig derimod en Skovskade, et Egern ell. lign. inden for det område et par Korsnæb har udset sig, giver de straks deres mishag til kende ved højlydt at skriges op, og straks viser der sig flere hanner fra nabolaget, som ivrigt hjælper til at skælde ud.

Mens redebygning foregår og hunnen ruger, træffes hannen ofte siddende i en trætop i nærheden af hunnen. Hannen lader gerne sin stemme lyde i form af en ret svag, kvidrende sang.

Hunnen er alene om redebygning og udrugning af æggene. Så længe hun endnu bygger rede, tager hun selv føden. Dette forhold forandrer sig så snart det første æg er lagt, thi så forbliver hun på reden og hannen begynder at bringe hende føde.

Før kuldet er udlagt, er der dog ikke tale om egentlig rugning. Æggene i ufuldstændige kuld føles altid kolde, selv om hunnen lige er jaget af reden. Hun ligger tilsyneladende kun på reden for at skærme æggene mod frostskaade.

Fra det første æg er lagt til ungerne begynder at få fjer forlader hunnen næppe frivilligt reden. Er hun imidlertid jaget fra reden og fredsforstyrrelsen fjerner sig, jager hannen ivrigt efter hunnen for at få hende tilbage til reden. Når dette er sket, sætter han sig gerne i en trætop og begynder at synge.

I al den tid hunnen til stadighed må opholde sig på reden, bringer hannen hende – og senere, når ungerne er kommet frem, også disse – føde. Dette sker på den måde, at hannen samler kroen fuld af frø og flyver hen og sætter sig i et træ i nærheden af reden og giver kaldesignal. Når hunnen har besvaret denne kalden fra reden, flyver hannen til reden og fodrer hende. Fodringen foregår i tavshed og varer i reglen 4–5 sekunder.

Hunnen ligger meget fast på reden i hele perioden. Bankning på stammen kan ikke få hende til at flyve. Træet må rystes kraftigt, før hun går af.

Når ungerne er fjerkledte, hjælper begge magerne med fodringen.

Ejendommeligt er det, at ungeres ekskrementer ikke fjernes fra redekanten, der således mod slutningen af ungeres ophold i denne kan være dækket med indtil 1 cm tykt lag ekskrementer.

SUMMARY IN ENGLISH

Observations on the Breeding Habits of the Crossbill (*Loxia curvirostra* L.).

The Crossbill (*Loxia curvirostra*) is one of the most irregular breeding birds of Denmark; it is normally scarce and local, but in years of invasion it may be common, especially in afforestations in Central and West Jutland. In the years 1932–55 I studied in Central Jutland some fifty nests of this species and made the following observations:

The Crossbill prefers edges or glades of afforestations, especially where there are white spruce in the vicinity. The nests have been found from 3 to 14 m above the ground among the green branches of the trees where there was good cover above; often in a small tree standing among bigger ones. The nest is built of twigs and a firmly interwoven layer of moss, wool, hairs and feathers. The bowl is 6–6½ cm in diameter and 3½–4 cm deep. The egg-laying period varied from the beginning of January to the beginning of April but laying most frequently took place in the latter half of February. The clutch size was in most cases 4, less frequently 3 and rarely 5 eggs. The incubation time of the eggs was 15 days in March. The young remain in the nest for about 3 weeks and then stay together with the parents for some time. The male does not share in the nest building and incubation of the eggs. The female is firm on the nest from the day when the first egg has been laid, though no actual incubation takes place before the clutch is completed, and till the young become almost fledged. Throughout this period the male feeds the female on the nest and he alone procures food for the family. In the last days of the period in which the young stay in the nest the female procures her own food and helps in feeding the young. The excrement of the young are *not* removed from the border of the nest.

Literatur.

- CHRISTIANSEN, J. D. 1890: Viborg Omegns Fugle. – Viborg.
 JESPERSEN, P. 1942: Lille Korsnæb, *Loxia curvirostra* L., ynglende i Danmark. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **36**.